

ОХОРОНА ПРАЦІ ЖІНОК ТА ГАРАНТІЇ ЇХ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРИ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Російська агресія проти України призвела до катастрофічних наслідків в економіці, жахливі обсяги руйнувань, (при)зупинення роботи підприємств. Багато жінок з дітьми попросили прихистку за кордоном, чоловіки стали до лав ЗСУ. Все це зумовило мобілізацію ресурсів, в тому числі і трудових.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей правового захисту трудових прав жінок під час російської агресії в Україні.

24 лютого 2022 р. в Україні було запроваджено воєнний стан. Конституція України в ст. 64 передбачає, що в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини і громадянина із зазначенням строку таких обмежень, в тому числі це стосується положень ст. 44, 45, 46 – права на працю, на страйк та право працюючих на відпочинок [3].

Під час дії воєнного стану набув чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 р., який визначає особливості трудових відносин працівників усіх сфер. В ст. 9 Закону визначаються особливості залучення до роботи деяких категорій працівників. Так, у період дії воєнного стану дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах [4].

Також ст. 8 зазначає, що у період дії воєнного стану не залучаються до роботи в нічний час без їх згоди вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року. Порівнюючи положення Кодексу законів про працю України і ст. 8 і 9 Закону, ми бачимо різницю в застосуванні праці жінок, передусім тих, які мають дітей. В Кодексі забороняється залучати жінок, які мають дитину до 3 років, натомість в Законі вік обмежено одним роком. Також під час воєнного стану розширено перелік робіт, на яких можуть працювати жінки. А ще працівники, які мають дітей, крім випадків, визначених ст. 8 Закону, у період дії воєнного стану можуть залучатися за їхньою згодою до надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлятися у відрядження [4].

У зв'язку з тим, що багато чоловіків стали на захист своєї держави, зазнали травм або загинули, жінки змушені віддавати перевагу справам, що пов'язані із виживанням домогосподарств, турботою про дітей, а це

часто призводить до відмови від власної кар'єри та інших способів самореалізації, переходу на менш оплачувану роботу тощо. Також зберігається проблема безробіття серед жінок. За даними Державної служби зайнятості України, станом на 1 квітня 2023 р. мали статус офіційно зареєстрованого безробітного 137,3 тис осіб, з них: чоловіки – 28%, жінки – 72% [1]. Почасти така ситуація пояснюється й браком достовірних даних, а також тим, що військовий облік змушує більшість безробітних чоловіків обирати неформальну зайнятість. Крім того, чоловіки, які проходять військову службу, вважаються задіяними в економічній діяльності країни.

Значний рівень безробіття серед жінок в умовах воєнного стану, швидше за все, й надалі змушуватиме їх шукати зайнятість без офіційного оформлення трудових відносин, гідної заробітної плати та за відсутності соціальної захищеності. Очікується, що бідність та залежність від соціальних виплат збільшуватимуться. Така ситуація посилює тенденцію, що жінки шукатимуть можливості роботи та життя за кордоном. А це, своєю чергою, призведе до подальших утрат людського капіталу [1].

Збільшення ваги жіночої праці зумовлює прийняття державних програм, які б забезпечували жінкам можливість отримувати новий досвід та знання, а також моральну підтримку в процесі оволодіння новою професією або перекваліфікації. В умовах повномасштабної війни українські органи влади спільно з громадськими організаціями та міжнародними партнерами активізували роботу щодо розбудови системи реагування та забезпечення рівних можливостей жінок та чоловіків, зокрема: ухвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків до 2030 р. та операційний план з її реалізації до 2024 року [5], *Міністерством економіки України розроблено проект Закону України «Про рівне винагородження за рівноцінну працю», що забезпечуватиме гендерну рівність. Подолання професійної сегрегації, створення умов для поєднання сімейних та професійних обов'язків працівниками з дітьми, сприятиме економічному зростанню, активізації повоєнної відбудови.*

Варто зауважити, що на Рівненщині незабаром стартує проект «Посилення жінок Рівненської області». Його метою є створення додаткових можливостей жінкам для початку власної справи, перекваліфікації або підвищення існуючої кваліфікації. Програма реалізується Центром підтримки підприємців Дія.Бізнес у Рівному та ІОСС-Ukraine за сприяння Рівненської ОДА і охопить як місцевих, так і вимушено переміщених жінок, які обрали Рівненщину своїм прилистом [2]. В межах проекту проведуть дослідження потреб ринку праці, щоб жінки, які пройдуть навчання чи перекваліфікацію були затребуваними для роботодавців.

Отже, з викликами війни зросло навантаження на жінок. В певній мірі

це зумовлено вимогами запровадженого військового стану, збільшенням участі чоловіків у заходах оборони держави, то ж жінки змушені брати на себе відповідальність за родину, опановувати нові професії та працювати на кількох роботах одночасно, щоб відновити довоєнний сімейний дохід. З огляду на зазначені фактори, законодавцю варто розвивати безбар'єрність щодо жінок, їх рівність з чоловіками у можливостях, оплаті, ставленні. Це те, що суспільство має дати жінкам вже зараз і обов'язково після війни.

Література

1. «Гендерні диспропорції в Україні під час війни»: НІСД URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderni-dysproportsiyi-v-ukrayini-pid-chas-viyny>.
2. Дія. Бізнес у Рівному URL: <https://business.diiia.gov.ua/rivne>.
3. Конституція України від 28.06.1996р. ВВРУ. № 30. С. 141.
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
5. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки: Розпорядження КМУ від 12 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-r#Text>.

УДК 349.22(043.2)

Махова Л.О., адвокат, старший викладач,
НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ – ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ТА ВИКЛИК ДЕРЖАВИ

З 2014 року Україна потерпає від військової агресії російської федерації і особливо останні роки змушують уряд замислитися про ефективний механізм заходів та гарантій забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 встановлено гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів ВПО. Відповідно до якого, внутрішньо переміщеною особою визнається громадянин України, іноземець або особа без громадянства, що покинула своє місце проживання внаслідок або для уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства та порушень прав людини. Особа набуває правового статусу ВПО через поставлення на облік в